

6. Череп А. Організаційні структури управління як елементи механізму господарювання // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. — 2005. — № 1. — С. 247—251.

7. Штикуляк О. Г. Ефективність управління аграрним підприємством // Економіка АПК. — 2005. — № 3. — С. 22—25.

8. Юрчишин В. В. Розбудова системи державного управління сільським господарством // Економіка АПК. — 2005. — № 6. — С. 6—17.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2009

УДК 636.4: 338.439.4

І. В. Кравець
аспірант

(Житомирський національний агроекологічний університет)

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СВИНАРСТВІ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ

Проаналізовано стан інноваційної діяльності підприємств галузі свинарства, визначено ряд факторів, що вимагають активізації інноваційних процесів в даній галузі. Надано пропозиції щодо ефективного розвитку підприємств галузі свинарства на інноваційних засадах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновації, продуктова безпека, свинарство, виробництво свинини.

KEY WORDS: innovations, food safety, pig breeding, pork production.

Свинарство — традиційна галузь тваринництва, без продукції якої не можна уявити продуктивний кошик пересічного українця. За роки незалежності у суспільному секторі відбулися істотні зміни в даній галузі, втрачено значний потенціал. Порівняно з 90-м роком поголів'я свиней в Україні скоротилося втричі, і на 1 січня 2009 року становило 6526 тис. голів [10]. Відповідно зменшилися і рівень споживання м'яса та м'ясопродуктів на душу населення, так, у 2007 році він склав 45,7 кг на особу в рік, що на 33 % менше, ніж у 1990 р., і приблизно в 2,5 рази менше за рівень споживання м'яса в розвинутих країнах світу [5]. Проте, кон'юнктура ринку м'яса, здатність свинарства до швидкого відтворення за рахунок скоростиглості приплоду та високих добових приростів на відгодівлі дають підстави для надії на відродження галузі.

Необхідно зазначити, що досягнення високих показників ефективності виробництва свинини можливе лише за умови інноваційного розвитку підприємств галузі свинарства, в результаті якого виробництво продукції буде конкурентоспроможним, що допоможе уникнути ризику залежності від імпортерів, підвищить рівень економічної та продовольчої безпеки держави, наповнить коштами Державний та регіональні бюджети.

Інноваційним процесам в економіці присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних діячів науки, як Л. Антонюк, О. Волкова, Б. Малицького, Д. Кокурина, Л. Федулової, С. Вінтера, Р. Нельсона, Р. Рігса, Й. Шумпетера та ін. [1, 4, 7, 8]. В основу визначення терміну «інновація» переважна більшість науковців покладає комерціалізацію нової ідеї і всі вони єдині в думці, що інновації — це зміни, перетворення в будь-якому суспільному процесі (виробництві, мистецтві, науці) з метою отримання більш актуального ефекту. Стосовно нашого дослідження, інновації — це технологічні та організаційні нововведення в процес виробництва свинини, які дають можливість здобути конкурентні переваги на ринку м'яса сьогодні і в майбутньому.

В дослідженні використовувалися та аналізувалися статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства аграрної політики України, Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО).

Теоретичною та методологічною основою дослідження є ключові положення економічної теорії, макро- та мікроекономіки, сучасні концепції розвитку ринку м'яса та свинини зокрема. В роботі використовувалися монографічний метод, метод порівняльного аналізу, статистико-економічний метод, зокрема його прийоми — групування та порівняння.

У свинарстві, як і в інших галузях тваринництва, за роки реформ відбулося істотне зниження рівня виробництва м'яса, чисельність поголів'я скоротилася втричі та досягла рівня 50-х років (рис. 1). Споживання м'яса на душу населення в зазначений період коливалося в межах від 32,8 до 45,7 кг у рік при необхідній нормі раціонального харчування близько 80 кг. За рівнем споживання харчової енергії та свинини Україна суттєво відстає від ведучих країн світу і знаходиться на рівні екваторіальних країн, де витрати людиною біологічної енергії фізіологічно нижчі (табл. 1). Таким чином, на сучасному етапі розвитку, безпека та здоров'я населення України не забезпечуються рівнем виробництва та споживанням білків тваринного походження.

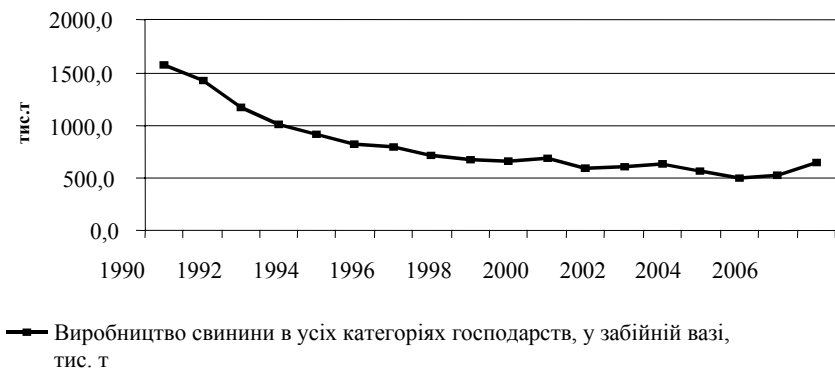

Рис. 1. Динамка виробництва свинини в Україні

Джерело: [6].

Питання національної продовольчої безпеки та конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських виробників особливо гостро постає в контексті інтегрування України в світовий економічний простір. Слід зауважити, що при вступі до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання щодо не запровадження та незастосування кількісних обмежень на імпорт або інших нетарифних заходів, таких як ліцензування, квотування, заборони, дозволи, вимоги попереднього санкціонування, вимоги ліцензування та інші обмеження з подібним ефектом, які не можуть бути обґрунтовано з положеннями відповідної Угоди СОТ. У результаті даних зобов'язань та недостатнього насичення ринку м'яса сировиною вітчизняного походження, лише в 2008 році показники імпорту м'яса всіх видів зросли більше ніж удвічі. Імпорт свинини (свіжої, охолодженої чи мороженої) зріс порівняно з 2007 роком на 286,91 % і склав 178 тис. тонн [3]. Дані тенденції спостерігаються і в поточному році.

Засновник еволюційної економічної теорії Й. Шумпетер вважав, що основним фактором виживання підприємств на ринку є інноваційна активність підприємців [8]. З вище наведених фактів зрозуміло, що активізація інноваційних процесів у свинарстві є надто актуальною та невідкладною.

**РІВЕНЬ СПОЖИВАННЯ ДІСТИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ
ТА М'ЯСА В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ СВІТУ***

Країна	Споживання дістичної енергії (ккал /особу/ день)			Споживання м'яса, г /особу/день			Споживання м'яса свиней, г /особу/день		
	1990-92	1995-97	2003-05	1990-92	1995-97	2003-05	1990-92	1995-97	2003-05
Данія	3220	3340	3400	275	276	298	178	171	165
Франція	3540	3540	3590	272	270	256	94	97	96
Німеччина	3390	3360	3510	249	231	229	154	144	148
Нідерланди	3330	3210	3190	235	251	205	122	135	95
Росія		2840	3100	167	138	140	53	42	41
Україна		2880	3120	164	101	102	62	41	34

* Розраховано за даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН.

Зважаючи на низький рівень технологічного забезпечення вітчизняних підприємств галузі свинарства (табл. 2), основні напрями їх інноваційної діяльності полягають у запровадженні нових сучасних технологій вирощування свиней, удосконаленні організаційної системи виробництва, використанні високопродуктивних генотипів тварин для відновлення та збільшення чисельності поголів'я.

В світі існує багато різних технологій та методів виробництва свинини. Головні відмінності полягають у типах відгодівлі та утриманні свиней, способах утилізації органічних стоків тощо. Необхідно зауважити, що будь-яка виробнича система адаптується до специфічних умов країни, де вона застосовується, враховуються особливі технологічні, кліматичні економічні фактори. Беручи до уваги вище зазначене, не зовсім вірно поділяти специфічні технології за географічною ознакою, тобто пов'язувати їх з окремими країнами, виділяючи, наприклад, датську, бразильську, німецьку, італійську, фінську, канадську та інші технології. До речі, так звана «канадська технологія» була започаткована в Японії, і тільки з часом знайшла широке застосування в Канаді. Якщо говорити мовою професіоналів стосовно «датської технології», застосування якої останніми роками є досить популярне в Украї-

ні та в Росії, то її взагалі не існує. Дана технологія — це система ведення свинарства за принципом триступінчастої піраміди (створення та розведення/ нуклеус центральний — розмноження — відгодівля), яка характеризується спільними досягненнями та чітким дотриманням дисципліни на всіх стадіях виробництва. До речі, одні з найбільших свинокомплексів України Слобожанський та Калитянський (Київська область), успішно використовують дану технологію виробництва на протязі останніх дванадцяти років. Впровадження на цих підприємствах обладнання таких ведучих фірм, як Roxell, Fog Agrotechnik A/S, Skov, Multifan, FL Technik, Norman та інших, у значній мірі сприяло тому, що наразі вони є лідерами з вітчизняного виробництва свинини. Даний досвід є досить позитивним для держави, однак існує проблема недостатнього фінансування для впровадження такого досвіду [3].

Таблиця 2

**РІВЕНЬ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ
СВИНАРСТВА В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ СВІТУ**

Показники	Данія	Франція	Голландія	Німеччина	Росія	Україна
Кількість відлучених поросят на 1 свиноматку / рік	21,9	21,0	22,6	20,2	13,32	13,5
Відгодівля						
Середньодобовий приріст, г/добу	778	746	770	677	350	294
Витрати кормів на 1 кг приросту живої ваги свиней (конверсія корму), кг/кг	2,76	2,96	2,64	3,1	7,9	7,62
Летальні випадки епізоотії, у % до товарообороту поголів'я	3,2	3,8	2,4	2,8	10,7	9,5
Вихід м'яса з туші, %	76	77	77	79	63	66,4

Розраховано автором на основі джерел: [6, 9].

Не менш актуальною проблемою є державне сприяння розвитку галузі свинарства в контексті наукових розробок стосовно покращення раціону, санітарно-ветеринарного забезпечення та генетичного потенціалу свиней. Наразі, провідні вітчизняні підпри-

ємства-виробники свинини закупають та використовують у роботі кормові добавки, ветеринарні препарати та тварин з високопродуктивним генетичним потенціалом іноземного походження. Але при належному фінансуванні науково-дослідних інститутів, чіткій організації доведення наукових розробок до споживача, їх комерціалізації, Україна потенційно та географічно спроможна закрити дані ніші вітчизняною продукцією. Тим паче, що фінансування даних заходів обмежується лише державою залежно від можливостей свого бюджету, оскільки вони входять до «зеленої скриньки» СОТ.

На сучасному етапі інноваційні процеси в свинарстві знаходяться на початку відліку своїх потенційних можливостей. Для інноваційного, а звідси — і більш ефективного розвитку галузі свинарства необхідно:

1. Вдосконалити нормативно-правове забезпечення, а саме визначити підприємства галузей тваринництва, та свинарства зокрема, інноваційними, не тільки при випуску інноваційної продукції (яка по суті не може бути такою в даних галузях), а й таке, що застосовує інноваційні технічні та управлінські технології, та вкладає певний відсоток капітальних інвестицій у придбання високопродуктивної інноваційної техніки та тварин з високо генетичним потенціалом. На основі визначення відсотка капіталовкладень за рік, розробити програму пільгового кредитування підприємств щодо придбання такої техніки, програмного забезпечення чи тварин.

2. Вдосконалити інфраструктуру ринку м'яса.

3. Вдосконалити інфраструктуру сільських територій: будівництво шляхів, електромереж (з врахуванням можливого використання альтернативних видів енергії, особливо в тваринництві), меліоративних споруд та ін.

3. Розробити програму кадрового забезпечення підприємств галузі свинарства. Сьогодні при аграрних ВНЗ України функціонують програми проходження сільськогосподарської практики у провідних господарствах світу, але після проходження практики та повернення на батьківщину в силу браку інформації та підтримки навчальних закладів при влаштуванні на роботу, мізерний процент вчорашніх студентів-практикантів застосовують свій досвід на практиці в Україні. І це в той час, коли навіть на провідних вітчизняних господарствах, що спеціалізуються на вирощуванні худоби та птиці досі працюють люди без певного досвіду, на навчання яких потребується більше часу, і помилки яких можуть коштувати набагато дорожче, ніж надання гідної оплати праці

людині, що пройшла певний досвід у подібних, а часом і набагато кращих господарствах за всіма характеристиками.

Таким чином, за умови гармонійних відносин «виробник свинини — держава» інноваційні процеси в свинарстві набудуть необхідного прискорення, що дасть змогу наростити обсяги виробництва, ефективно використовувати внутрішні та зовнішні інвестиції, заповнити внутрішній ринок м'яса конкурентоспроможною свининою вітчизняного виробництва та надати гідну пропозицію на світовому ринку.

Література

1. *Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С.* Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації / Київський національний економічний ун-т. — К.: КНЕУ, 2003. — 394 с.
2. Звіт про стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2008 рік (за даними митних органів). Департамент зовнішньоекономічного співробітництва. Міністерство аграрної політики України.
3. *Кравець І. В.* Основні напрями розвитку інноваційної діяльності підприємств галузі свинарства // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. — 2008. — Випуск 2 (10). — С. 279—284.
4. Природа фірми: Походження, еволюція і розвиток / Олівер Е. Вільямсон (ред.), А. В. Куликов (пер.з англ.), Сідней Дж. Вінтер (ред.). — К.: А.С.К., 2002. — 335 с.
5. Сільське господарство України 2007. Статистичний збірник. / За ред. Ю. М. Остапчука. — К.: Державний комітет статистики України, 2008. — 391 с.
6. Тваринництво України 2007. Статистичний збірник. / За редакцією Ю. М. Остапчука — К., 2008. — 235 с.
7. *Федулова Л. І.* Інноваційна економіка: Підруч. для студ. вищ. навч. закл.. — К.: Либідь, 2006. — 480 с.
8. *Metcalfe, J. Stanley* — Evolutionary economics and creative destruction/ J. Stanley Metcalfe. — London: Routledge, 1998 (The Graz Schumpeter Lectures). — XII, 153 p, il.
9. Ukraine: pig breeding & pork market. 2007. Information company ProAgro. www.proagro.com.ua
10. <http://www.ukrstat.gov.ua> — офіційний сайт Державного комітету статистики України.
11. <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx> — офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2009